

LA RENAXENSA

15 de Juliol

CARTAS DE VIATJE (1)

(DEDICADAS A MOS COMPANYS DE REDACCIÓ EN LA RENAXENSA)

II.

Sevilla.—Firas, etc.

El dia 15 de Mars, á la nit, preniam el tren que devia portarnos de Madrid á Sevilla. Tornavam á trovarnos ab rebaxa de preus y *nada menos* que per motiu de las firas de Sevilla. ¿Quí no ha sentit parlar de *las firas de Sevilla*? Allá no son ya las diferents provincias d' Espanya que s' hi abòcan, sino qu' apar més bè que tòtas las potencias civilizadas hi envian comissionats per estudiarlas.

Era dia molt entrat, cuan arrivavam á Almuradiel; ya trepitxavam terra de *Maria Santissima*. Atravessarem Despeñaperros, tan sorprenent per l' artista com pesat pe'l viatjer, per que el tren el passa á pas de tortuga á causa de ser un compost de curvas, ponts y túnels, y ademès pe'ls

(1) Véji's el número anterior.

En la plana 76 ratlla 30, ahont diu «Aquell espectacle» llejéxi's «Aquell espetech.»

esllavissaments ab que las espadadas rocas qu' oprimexen la via se servexen interceptarla ab sobrada frecuencia.

Al cap de pocas horas la calor comensava á pujar de grau, per no dir de *graus*. Tothom havia surtit de Madrid vestit d' hivern; acavavam de passar pe 'l devant de Serra Nevada y tots haviam tremolat de fret, pero per 'llá á mitx-dia 'l sol era estabellador y la xafogor n's ofegava. A cada estació ont arrivavam no se sentia mes crit que 'l de ¡aygua! pero en vá, ni un *aguaor*, ni una tauleta d' aygua y anís.

Finalment arrivem á una estació de mala mort al devant de la cual veyém un pòu. Allá s' aglomèra tothom; allá 's llensan els vins y licors que contenen las ampòllas y botijas per omplirlas d' aquella aygua tan salvadora com corrompuda y térbola.

A cuarts de tres de la tarde crusem els camps d' Alcolea. Instintivament paran las canturias y calla la broma; tothom está abocat per veure una planuria estensa y tranquila encatifada del mes hermós vert espurnejat de fiors de camp; no més de tant en tant se distingexen entre l' herba uns pilots de pedras blanquinòsas ¡únich monument axecat á la memoria d' aquells que ab la sang de sas venas fèren triuñar la Revolució de Setembre. Devant d' aquella tranquilidat ¡cuán dolorosamente se vos ocorre esclamar: *Requiescant... et requiescat!*

A poch més de las tres el tren s' aturava en l' andèn de la estació de Córdoba. Aquí es ont de tòts els trens que de diferents punts arriuan, se formá el gran tren per Sevilla. L' aspecte d' aquell andèn no puch fèrvosel concebir sinó trasportantvos á un gran ball de máscaras. Xiulets de locomotòras, cruxits de rodas, grinyòls de giratorias, baladretj de 'ls empleats de la estació, exclamacions de 'ls viatjers; tothom crida, tothom se plany, el tren se va allargant de còtxe en còtxe y sempre 's veu la matexa gent en terra; se sent parlar espanyol y caló, catalá y valenciá, francés è inglés, alemany y rus; entre la virolada vestimenta de la jitaneria qu' afluhex á las *firas* se destacan els xals pàlits de *lords* y *lady's*; entre els vestits de fil de 'ls *indígenas*, las nostres capas y gabans; allá 's confònen el comerciant y l' artista, el turista y 'l gitano. Y afegiu á tòt aquet desgavèll, cridoria y bellugadissa aquella xafogor qu' arrivava á estovar la closca!

En fi ab l'ajuda de Dèu el tren s' encarrila y arrenca, y com de Córdoba á Sevilla hi ha una vall eterna, el tren partex ab una velocitat digne de 'ls inglesos que portávam.

La tarde anava entrant; llavoras era quant atravessavam la verdadera *vega* d' Andalusía. Tòt quant alcanza la mirada es verdor... fins á l' horisont; la vegetació está en sòn esplendor; passen oliverars sens [fi, y costejém sovint el Guadalquivir. A cada pas trovem remats de cigònyas arrengreradas, qu' ab el cap al clatèll y una pota sòta la axèlla miran passar el tren ab tòta gravetat. A cada estació fem nova provisió de taronjas á falta d' aygua; y 'l sol acabava de pondres derrera 'ls oliverars quan arrivavam á Sevilla.

Aquí 's repetex l' espectacle de la estació de Córdoba y 'ls equipatjes nos hi tènèn entretinguts fins á nit fèta, que 'ns dirigim á la fonda d' Europa.

Agafeume dós infelissos cruxits y masegats per vintytres horas de vagó, assedegats y famolenchs, è interneulos per uns carrers curts, ab casas baxetas y blancas de dalt-bax, passant per devant de patis plens de flors, palmeras y plátanos en fruyt; topantse á reu ab cistellats de flors, rexas verdas á ran de jonòll y ¡sevillanas!... en fi, arrivarem veraderament borratxos á la fonda ont fòrem hospedats gracias á l' enginy d' un amich qu' hi trovarem.

Un cop rentats, espolsats y descansats 'ns disposarem á sopar, pero ¿ahont? aquí la sorpresa:—En un pati rodejat de columnas de marbre y plé de plátanos y rosers y taronjers florits; perfumats per la aroma potent de la taronjina, acariciats per un ayret que fa llengotejar dolsament el flam de las velas, al clar de la lluna y en una taula esplendidament parada y servida. Ah! no us en podeu fer càrrech es impossible; pero las fatigas del viatge desaparexen, la sang circula desahogadament y entre la fumera del tabaco cayém en una santa beatitut convensuts de que may més gosarem de major ventura.

Estém enrotllats d' inglesos y alemanys, de carassas rojas y graves, que sens perdre may la gravetat vuydan empòlla derrera empòlla, riuen y enrahónan com á sachs de nous.

Al matí vinent varem llensarnos á recorre Sevilla; recordo que casualment lo primer que visitarem va ser un d'

aquestos grandiosos magatzems ó bazars de robas, usadas casi no més qu' en Andalusía, ont vegí ab satisfacció moltes marcas de fàbricas catalanas. Trovarem al pas una botiga ont hi havian esposadas varias obras de pintors sevillans; sa principal qualitat es naturalment el color y en sos cuadros pretenen seguir la escola de 'ls últims temps d' en Fortuny.

— Visitarem la casa de Pilats (palau árabe perfectament conservat); l' Alcázar, árabe també, emblanquinat un dia y restaurat avuy, en el cual se conserva un curiós altaret de rajòla construït pe 'ls reys Catòlics; la torre del Or, á la ribera del Guadalquivir; l' Arxiu d' Indias ont ecsistex un document de Cervantes sollicitant un càrrech de governador y contador en Lima (1); pero per sòbre tòt axó vejerem aquells carrers tan blanchs y nets, aquells hermosos patis oberts tòts al carrer, respirant per tòt arreu la flayre de la taronjina, y trovant á cada pas pòms de noyas ab el cap enflocat de rosas. En fi,—permeteume la exclamació:—
¡la mar!

Nos dirigirem á la Catedral y lo primer que hi buscarem va ser el cuadro de Murillo, aquell cuadro mutilat á últims de l' any derrer. Es en efecte una obra mestra, pero lo millor d' ella, el Sant Antoni, rebut en Sevilla algun temps feya ab repicament de campanas, no ocupava encare sòn lloch respectiu, ni l' ocupa encare. Es una gran imatge, pero vatj pensar que no deu moure molt els devots á almoyna.

Aquesta Catedral tè grans cosas y sacristans qu' hi desdihuen. Al ensenyarnos un d' ells la Verge de marfil que Don Fernando el Catòlich portava en la sèlla de sòn caball y fent-li nosaltres vinent que las manetas de la figura devian ser molt posteriors á 'n ella,—*Ya lo creo, respongué, como que son del tiempo de los griegos.* Al ensenyarnos més tart las joyas de la catedral, varen mostrarnos una casulla del *sigle XIV* que no conto siga anterior al XVIII. El verdader tresor no va sernos possible véurel; els canonjes varen dirnos qu' en temps de la Revolució havia sigut amagat y que ni 'l Papa tindria facultats per ferlo treure; algú 'ns esplicá més tart

(1) Aquesta petició porta per resposta: *pida otro empleo por acá.* Sens dubte á tal refús devém la més gran obra literaria de 'ls temps moderns, l' immortal Quijote.

que, segons sembla, aquet tresor ha desaparegut. Lo de sempre.

Al sentdemà—ó millor, aquella nit mateixa—comensavan las firas ahont varem dirigirnos al diumenje de bon' hora. Imagineuvos el *Real de la feria*, un gran passetj tancat á tots costats per centenars de tendas obertas de la fatxada que mira al passetj. Gran nombre d'ellas pertenenen á societats, centres y casinos, y sobre tot á familias particulars que las alfombran, moblan è iluminan, posantshi las senyoras d'esposició, vestidas de robas llampants y engolfadas en sos virolats mocadors de Manila: no hi ha familia, rica ó pobre, que bè ó mal no s'arregli una tenda; las demès las ocupan els venedors y venedoras de bunyols, *manzanilla*, taronjas, musclos, dàtils, joguinas y virosta de tòta mena.

Las esplanadas que quèdan al voltant de'ls passetjs las ocupa 'l bestia; allà abundan els caballs ab sas cametas primas, els ases que 's remolinan formant reunions compactes, els tocinos revolcantse y furgant ab las orelles sobre las galtas y 'ls moltos arrossegant sas cuhas llargas y atapahidas. Entre mitx dels animals van y venen els calesers, muleters, pastors è individus de las remuntas contractant, menjant y bevent.

Pero la gran animació regna particularment en las tendas ya particulars, ya de vendre. Allà 's menja y beu sens discreció; allà 's ballan fandangos y cantan *playeras* al compàs de las guitarras y batements de mans; els senyors—arrebussats els faldons de las levitas—y las senyoras, ab sas mantellinas y pintas de conxa, ballan els balls de la terra. Per tot se disparan cuhets, per tot se riu y 's canta y balla ab la major fraternitat y alegria; poden fervos espectadors d'un fandango en una tenda aristocrática igual que d'un *jaleo probe* entre jitanos; en lloch sòu mirats ab estranyesa, per tot sòu bè rebutts. No veyeu en lloch una disputa, una discordia, tot es armonia; el poble andalús es galán per naturalesa y sab de divertir-se.

Tòts els dias que duran las firas se celebran toros—al cap d'avall Espanya—y carreras de caballs; d'aquestas varen surtirne vencedors diferents inglesos.

Aquestas son las populars firas de Sevilla y sento no trovar paraulas prou fermas per comunicarvos l'entussiasme que respiran y encomanan als matexos inglesos y alemanys que las visitan.

Y ja que de veure estranjers engrescats se tracta, trasportemnos á un café cantant, á veure ballar *flamench*; al *Café Silverio* per eczemple. Sóta un sostre fumat, vos entauleu entre *majas* enflocadas de pòms de rosas y *majos* qu' ab el barret *gacho* al clatèli las obsequian oferintlashi *canyas*. En un àngul de la pèssa, dalt d' un tabladet y sóta un dosser virolat, seuen arrenglerats els baylarins y *cantaores*. Avants qu' el ball vuy esplicarvos las etiquetas qu' en semblants llochs dehuen guardarse.

¿Qué aneu á pendre? naturalment *manzanilla*; demaneu donchs lo menos que pot demanarse, mitxa dotzena de canyas que se 'os servexen en una especie de setrilleras; —ya sabeu tòts que las canyas sòn res més que vasos estrets y prolongats. Antes de beure, seria la més negre grulleria no oferirne á las *majas* que teniu més aprop; si acceptan—com es costum—la oferta, tasteu el licor y 'ls entregueu la canya. Llavoras la *maja* tira la *manzanilla* en l'ayre y la tòma ab la canya sense dexarne perdre'n una gota, y aprofitant la brumèra que fa 'l líquit revolt se 'l beu d' un sol glòp dexantne sempre cosa de un trevès de dit. Tòtas aquestas reglas d' *urbanitat y bon sentit*, es precis apèndrelas ó sino feu el pobre paper d' un crach posat en societat. Per altre part las *majas*, y sobre tot els *majos* del vol vos obsequian continuament oferintvos canya darrera canya. Com compendreu el número de canyas que buyda cada gòla en una nit es ecorbitant pero la *manzanilla* difícilment s' enfila.

De cop se sent la guitarra, las mans y peus repican dalt del tablado; para en sech tòta la gatzara, y la atenció y las miradas se ficsan unánimes en els actors. Al cap d' una hora de preludiar la guitarra, el *Cantaor* romp ab un *Ay!* més llarch que una cuaresma; el guitarrista, rasca sense aturar-se may y finalment comensa aquell cant monótono pe 'ls profans, tan arrebatador pe 'ls *diletantti*, en el qual ab quatre versos ó tres vos entretènen un quart d' hora; el *cantaor* tè á la mà un bastonet ab el qual va picant, en terra ó en el llistó de la cadira; segòns el cas s' ho requerex; perquè si vos penseu qu' axó es cosa de pèndresho á broma vos en dissuadiria la gravetat germànica de *cantaor, tocaor*, y de 'ls que ab las palmadas armonisadas convenientment forman en cert modo el coro, la rojor del primer que s' esgargamè-

lla aguantantse la respiració tot el temps possible—qu' aquesta es la gran qualitat d' un bon *cantaor*—y finalment la atenció per res interrompuda, de 'ls qu' escoltan. Al acabarse la estrofa, l' auditori romp en picaments y *oles!* estrepitosos y 'ls baylarins se plantan d' un bòt al mitx de las taulas. Llavoras se ballan aquestos balls que de sols véure'ls aturdexen y emborratxan. Imagineuvos els tarantulats, las bayadèras, las baccants en las disbauxas celebradas en honor de Priap; no més axis podeu compendre lo que tènem de delirant, de vertiginós, de voluptuós aquells *ja-leos*. Després del ball els baylarins quedan rendits y esbufegant.... yo estava aturdit, m' figurava despertar d' un somni.—Aquesta ray!—va dirme una *maja* que tenia al costat, referintse á la baylarina—per ballar nos' ha vist com la **** pero un dia li caygué la lligacama tot ballant, era un tros de cinta, y no ha tornat á ballar més d' avergonyida.

En un intermedi el matex Silverio, el més acreditat *cantaor d' Andalusia*, vingue á honrarnos en nostre propia taula acceptantnos una *cañita*. Després de contarnos sa llarga carrera *artística* acabá dihent:—Yo só com en *Tamberlick*; el mérit ya s'en ha anat, no més 'ns quèda la fama.

En aquestos llochs un borrarxo es una cosa extraordinaria, pero si algun n' hi ha que mogui escándol es inmediatamente espulsat de la sala.

En la carta vinent acabaré de parlar de Sevilla y 'ns arrivarém á visitar las ruinas d' Itálica y 'l Monestir de *San Isidoro del Campo*.

APELES MESTRES.

L' ANGELETA

(Continuació).

V.

Havia passat cosa de un mes desde la mèva anada al Vendrell.

Passejava jo tranquilament per la Rambla: era una tarde d' istiu: la fresca marinada convertia en un paradís lo millor passeig de Barcelona.

Ja s' havian casi esborrat de ma memoria las impresions rebudas en aquella vila. ¿Podia pensar ab l' Angeleta, després de veure que un amich mèu l' idòlatrava, fins al extrém de sacrificarli posició, fortuna y porvenir? Hauria sigut aixó una tonteria ó bé una iniquitat. Per mí sol, devant d' aquella hermosa 'm considerava poch quan la vaig veure; davant d' ella y de 'n Castellví, davant d' aquest amor sublim, jo era menos que un átomo, menos que res.

Prenia, com vos he dit, plé de dalé, la fresca matinada, quan tot d' una 'm sento un cop á l' espatlla y un crit expansiu d' ola xicot. Prompte una mà s' agafa á la mèva, y 'm veig al davant á en Castellví.

—Tú per aquí? l' hi dich jo.

—Per aquí fins á demá á aquesta hora.

—Te 'n vas al Vendrell?

—Al Vendrell! A l' Habana me 'n vaig.

—Y l' Angeleta?

—M' acompanya.

—¿A la Habana?

—No, fins al barco.

—Y donchs?...

—Res, noy: soch pobre y vull ser rich. Mon pare féu allá la sèva fortuna, y allá si Dèu vol, la farà 'l sèu fill. ¿No 't recordas de quan nos trobarem ab ton cusí al café del Vendrell? Per una casualitat va retreure que mon pare havia fet la fortuna á América: jo, francament aburrit com estava, no sabia per quin cap tirar; mes la paraula *América*, si-

gué per mí una paraula mágica. Desd' aquella hora vaig quedar resolt. He patit molt per lograr lo consentiment de l' Angeleta! ¡Pobra xicota! Pero bè valen la gloria del cel uns quants anys de purgatori.

—Saps, Pepet, que tens un cor com avuy no 'n corren gayres?

—No m' adulis, noy, no m' adulis, digué mon amich no ab la forsada modestia que s' acostuma, sino ab la franca expansió de un home plé de fé y de valor, que ha trobat lo medi d' abatre los obstáculos que á son camí s' oposan.

—Mira, anyadí poch després: demá á las dugas t' espero á la fonda del Estebet: m' acompanyarás al barco ¿eh que vindrás?

—No farè falta.

Una conversa semblant á aquesta sostinguerem y 'ns despedirem.

Jo en tota la tarde, en tota la nit y en tot lo matí del endemá no poguí treure'm del cap lo noble sacrifici á que mon amich s' anava á sometre.

Molt valia l' Angeleta; pero ¿valia tant, que un jove de las prendas de 'n Pere Castellví, no content ab haver romput los vínculs de la familia y d' haver renunciat á una fortuna quantiosa, se 'n anás á crearse'n una altra, lluny de sa terra, lluny de la dona qu' estimava, en un clima mal sá, ahont hauria tal volta de lluytar ab contratemps terribles, ahont contrauria tal volta malalties horrorosas, ahont potser perdia la existencia, ans de veure colmats los seus desitjos?

No sè: ho fassa que jo sento per l' América y per Cuba especialment una repulsió espantosa, ho fassa que no hagués arribat may tant enllá dintre de mon cor l' amor á una dona, es lo cert que considerava 'l sacrifici de mon amich, com una cosa casi inverossímil.

Pero de cop la idea de la celestial bellesa de la Angeleta, que com per encantament se despertava fresca en la mèva imaginació, lo recort del ardorós efecte que 'm produhí l' única vegada que la vaig veure, y 'l pensament de que en Castellví no l' havia coneguda com jo, per espay de un quart d' hora, sino que un any sancer, s' havia abeurat en la sèva ánima, havia xuclat tota la dolsor d' aquellas miradas incomparables, havia arreplegat la mes petita engruna de l' armonía de sa véu, suau com la vibració de un arpa,

m' exaltavan la fantasía, y creya de bona fé que valia molt mes encare que 'l sacrifici de mon amich un «jo t' estimo!» d' aquells llavis de rosa, un «jo t' adoro» d' aquell cor de verge, un estremiment d' amor d' aquell verger de gracias y de puresa, de frescor y de delicia!...

Si: tot aixó pensava jo, y tenia enveja á n' en Castellví: jo hauria volgut poder fer lo qu' ell; pero aixó era impossible.

Y haig de negarho? No: perque ja 's compren, que la passió alguns cops arrastra al home á un precipici de maldat, y jo que fantasiava, per mes que volgués tréure'm del cap una idea malehida, una idea fins criminal y tot, aquesta s' obstinava en atormentarme en los moments en que no extenia un efluvi de goig cego y penetrant per ma existencia.

Jo pensava, que 'l pobre Castellví podia trobar la mort en lo fatal clima de Cuba....

Y si ell morís?...

No puch acabar d' expressar l' idea: are qu' estich fret y seré, vergonya me 'n dono, m' indigno ab mí mateix: perdonáume.

VI.

Eran las quatre de la tarde y á bordo del vapor *Europa* nos trobavam l' Angeleta, una senyora de uns quarant' anys, que després he sabut era una tia sèva, en Castellví y jo.

Grinyolavan las cábricas de sobre-cuberta, barrejant son esgarrifós grinyol ab l' atrafegada cridoria que omplia l' espay: tot era moviment y activitat en aquella massa flotant. Mariners suats y polsosos, minyons de cambra, passatjers ab la cartera de viatge al coll y l' esclopet al cap, senyoras y nens anavan y venian d' assí y d' allá, confosos, alterats, sense ferse cas los uns als altres.

La tristesa nebulosa ó la franca esperansa esclatavan en la cara dels passatjers: la curiositat en la de molts de sos acompanyants: lo dolor en lo de alguna qu' altre dona; l' indiferencia mes desenfadada en la dels mariners. Oferia lo conjunt del barco un quadro que marejava per sa mateixa varietat é inarmonia.

En Castellví contra sa costum estava capficat y ¡cosa estranya! l' hermosa Angeleta, la delicada flor del pensament

de mon amich, com si no 's donás compte de lo qu' es una separaciò, somreya y parlava vivament, mirant per tot arreu, notantho tot, com si la curiositat ofegués en ella tot altre sentiment.

Baixarem á la càmbra y volgué veure ab sos propis ulls lo camarot de son estimat, l' hamaca, 'l petit tocador, totas eixas menudencias tant bonicas com inesperadas, en un barco.

—Vaya, Peret, y quin llitet mes mono: exclamava, mira; acotxat y tot podrás veure la mar y 'ls raigs de la lluna.... ¡Ay! quantas vegadas me la mirarè jo també desde 'l balcó de casa, pensant en tu...

—Bon camarot es aquest, deya en Castellví: á la popa, de cara á terra, lo vapor deixarà estela y jo també, Angeleta: una estela de pensaments y de esperansas.

Y ajuntaren sas mans: si fou ardorosa l' estreta mon cor vos ho diria que semblá espréme's dolorosament entre ellas.

Un campana de sopte deixá oir son pidol.

—Castellví, diguí jo, son molt puntuals... vaja felis viatge.

—Aném que pujo, mormolá mon amich abveu conmoguda.

Mes lo só de la campana havia produhit en sa estimada un efecte terrible. No era la curiosa ignoscencia que poch ans escorcollava tots los recons del barco y preguntava l' utilitat dels cent mil objectes estranys que allá 's presentan á la vista. Cayent sobre 'l banch de la cambra, ab las mans al ulls plorava amargament.

Lo só de campana li recordá l' objecte de sa anada al barco. ¡Extranya influencia la que tenen los sons sobre las fibras del cor! Aquella campana degué semblarli que tocava á morts per mon noble amich.... Un quart després ja no havia de veure á n' en Castellví.

En los ulls d' aquest espurnava una llágrima; mes al contemplar á la Angeleta en las ansias de un dolor incomparable, li deya, armantse de valor:

—Y are Angeleta?... Qu' es aixó?...

—¡Ay que potser no 't veuré mes!... deya la pobre nena, mentres los brassos de mon amich, rodejantli la cintura, l' arrancavan del banch en que havia caygut postrada.

Repenjada en sas espatllas pujá á cuberta. Jo y sa tia duyam la devantera. Dos besos se oiren al darrera nostre. Després d' aixó ja eram tres los que sufriam. ¡Oh! qué no hau-

ria donat jo per sentir sobre dels mèus l' envejable tebior dels llabis de la nena.

Encare no eram dalt altra volta s' oia la campana, barrejada llavors ab la véu brutal de un mariner que deya.— «Los qui no sian passatjers á fora.»

Al arribar á l' escala que devia durnos á la llanxa, en Castellví llansant de sos brassos á la adoloridá nena, que de allá ningú l' hauria arrencada, la llansá sobre 'ls mèus.—Consólala! 'm digué mon noble amich.

Jo l' acompanyí fins á baix: tant vacilants eran mos passos com los d' ella. Donavam una mirada á dalt, mentres lo barquer empunyia 'ls remes. En Castellví plorava: ab la mà esquerra sobre 'ls ulls, movia ab la dreta un mocador en senyal de despedida.

Curt fou lo tránsit del vapor á la Riba: los envermellits ulls de l' Angeleta mil cops se giraren á veure 'l barco, y mil cops caygueren entre sas mans: á cada nova mirada un nou sospir, una nova ruixada de llágrimas. Lo pit abultatet l' hi anava com una ona batuda per l' oreig.

Al desembarcar á la Riba lo vapor passava la boca del port, y encare en l' extrém de la popa se bellugava un mocador blanch. Alelada 'l contemplá la hermosa nena, un minut, set minuts, fins que 'l vapor no fou mes que una confosa taca....

Llavors baixá 'l cap y sospirá.

—¡Angeleta! li diguí jo: ditxòsa vosté que tè qui tant l' estima: ditxós en Castellví, ditxós mil voltas, que tè qui tant l' adora!...

Me doná per resposta una tendre mirada: prenguérem un cotxe y la deixí á la fonda.

VII.

Totas las novelas tehen desenllás. Lo temps passa; mes lo temps no oblida.

Havian transcorregut dos anys desde que mon bon amich carregat de abnegació y plé d' esperansas s' embarcá per l' Habana. Dos anys que á mí 'm semblavan quan me 'n doná comte dos dias de vulgar indiferencia. Está clar: res m' hi anava ab lo viatge. No devia succehirli lo mateix á l' Angeleta.

Un dia mon cusí Enrich vingué á Barcelona. La mèva casa era la sèva.

Gastá 'l matí en diligencias, y al mitj dia, asseguts á la taula, poguerem parlar de las nostras cosas.

—Home, apropòsit, va dirme: ja deus saberho. ¿Quí dirias que s' ha mort? En Castellví!...

—En Castellví? En Peret?... Ha mort á casa sèva?...

—Ha mort á la Habana, ¡pobre xicot!... Res... hi ha gent desgraciada...

Una sobtada impressió vá ferme caure lo cubert de las mans. Mon cusí sense esmentarho, prosseguí dihent:

—Figúrat que ab molta laboriositat y economia s' havia fet ja un petit capitalet: res... dos mil y pico de duros: que estava en vigílias d' associarse ab sos principals, que l' estimavan com á fill, quan ¡plaf! li agafa 'l vómit, y á las vintiquatre horas ja no existia. L' única noticia de la sèva mort que s' ha tingut al Vendrell, ha estat una carta de sos principals y dintre d' ella un testament, dirigit tot á l' Angeleta, sabs?...

—Es dir que?... prorumpí jo sens acertar á continuar la frase.

—Sí: 's coneix que 'l pobre xicot pensava ab ella nit y dia, y que en l' hora de la mort, vá voler dirli á sa estimada:—Fins aquí he arriuat: aquestas miserables monedas que t' envio, representan cada una una esperansa... esperansas que jo recullia, fecundisantlas ab gotas de suor, esperansas que acumulava cuidadosament pera cumplir ab tú una inspiració del cor y un deute del ànima.... Aquí tens un miserable capital qu' es un gran tresor de amor y de constancia.»

—Enrich.... ¿quán marxas? li diguí interrompentlo bruscament.

—Demá al primer tren, sens falta.

—Y no pots marxar avuy.... aquesta tarde.... are mateix...

—Es impossible.... Mes per qué ho preguntas?...

—Perque vull acompanyarte.

—Acompanyarme?... ¡Ay gracias á Dèu!...

—Sí, Enrich: no puch amagarho: lo caliu de un amor apagat dos anys endarrera, ha encés novament en mon cor una flamarada ardenta....

—Es dir, exclamá mon cusí, ab un tó irónich que no com-

prenguí prou bè en aquells moments de febre.—Es dir que vols sustituhir á n' en Castellví dintre 'l cor de aquella nena, avants de que 'l dolor ne siga fora.... Be, noy, be....

—No: vull véurela cada dia, á cada hora, á cada instant: y aprofitarne lo primer moment que 'm surte, pera aixugar sos ulls y aliviar son sentiment. Desd' aquest' hora las parets d' aquesta casa me caurian al damunt: aquí m' hi moriria: necessito respirar l' ayre mateix qu' ella respira: necessito.... ¡ay!... no morirme de impaciencia are que puch ser felis.

—Donchs demá al Vendrell. Te llevas dematinet....

—No cal que 'u digas, que avuy no dormo.....

—Uy... uy... uy... ¡calma, noy, calma!

—Y al arribar allá, la vull veure desseguida... entens? desseguida!... Del carril á casa seva....

—A casa seva á aquella hora: no hi penses, noy....

—Y donchs ahont?

—Ahont? demá es diumenje: arribarém á las déu.... cap á l' iglesia: allá la trobarém....

—¡Oh!... la trobarém sens dupte pregant pèl pobre Castellví.... y aixís, ab son dolor, será aquell ángel de Dèu mes interessant encare. Jo respectaré sas llágrimas: no... no vull profanar la memoria de mon bon amich.... pero necessito véurela, necessito véurela....

—Ja la veurás, Pepet, ja la veurás.... digué mon cusí esclafintne una riatllada.... ay! á no ser que 't tornis cego pèl camí.

¿A qué, estimat lector, pintarte 'l torment de una nit de insomni? Y á qué descriuret un viatge en ferro-carril, de unas tres horas, que se 'm figurá en aquells moments de mes de un segle de durada?

Ah! l' imatge de aquella hermosa nena, endolada per la pérdua que acabava d' experimentar; aquells ullets de cel; aquella color de lliri de sas galtonas, mullat per una rosada de llágrimas del sentiment mes pur; y l' esperansa de que lo foch de un nou amor intens y apassionat com lo que bullia en mas entranyas, retornaria al angelet adolorit, ab l' alegria perduda, las gracias indescriptibles de son cos, ompliren mon cervell durant la nit y durant lo viatge.

Lo tren anava pesat y jo frisava: las estacions interme-

diarias y las petitas esperas se 'm figuravan horas llargas de martiri: estava callat y trist: y en los llabis de mon bon cusí brillava de 'n tant en tant una riatlleta... Semblava que 's burlàs de mí.

—¿Qu' era alló?... No 'u comprenia.

Tot en lo mon tè fi, y l' estació del Vendrell, aquell dit-xós diumenje no s' havia enretirat ni un pam del sèu lloch sobre la via: la locomotora xiulá: s' oia la campaneta, y encare 's movia la récua de vagons, quan ja desde la finestreta ab la civisa del bastó havia obert lo baldó que aferma la portella, y un segon després saltava 'l primer sobre la plataforma.

Mon cusí 'm seguia, rihent mes que may.

Las paraulas que 'm deya:—Esperat home... mira que caurás.... ab prou feynas las podia entendre.

—Doná nostre equipatje á son mosso que s' esperava y agafantme pèl brás ab especial carinyo...—Que no fòs cas que 't perdessis,—me digué llasantnos camí de l' Iglesia.

L' espay que de l' estació la tè separada es molt curt. Era no obstant dia de mercat y omplia 'l carrer gran generació: entrebanchs á cada pas: are una colla de pagesos que caminavan de rengle pausadament, parlant de sos negocis, moderavan la lleugeresa de la nostra marxa, com la resclosa modera l' impetuositat de la corrent: carros y caballerias de per tot semblava que s' havian avingut pera donarme molestia: jo interior y algunas voltas exteriorment los malehia: y mon cusí partintse de riure, exclamava:—Home: tu vas pèl tèu negoci: ells van pèl sèu: déixala estar á la bona gent.

Per últim entrarem al temple: ab una mirada vaig abarcarlo tot.—¿Hont es, Enrich? pregunto á mon cusí.

—Espérat, me respon: potser no haja vingut encare; pero no faltará. Veurás, preném cadira allá, y la podrás veure bè quan vinga, respongué dirigintse á la nau central de l' iglesia; la part de las donas. No se 'm féu pas estrany que allí 'ls dos nos instalessim. La trona s' aixecava sobre dels nostres caps.

En l' altar severament guarnit hi deyan l' ofici: l' orga omplenava ab sas graves armonias las naus del temple, responent á las pausadas canturias dels sacerdots. Frisós com estava, compendréu molt bè que 'm fes poch cárrech de la religiosa solemnitat.

Unicament quan després del evangeli y del credo, durant lo qual maquinalment vaig ferne la genuflexió de rúbrica, pujá dalt de la trona un sacerdot vestit ab sos hàbits de cor, pera anunciar al poble cristiá las festas de la setmana, y ferne després las amonestacions dels matrimonis, una boja idea m' omplí tots los nervis de dolsas pessigollas.

—¡Ay! Allá dalt mateix, y per boca del mateix sacerdot sens dupte, escoltaria un dia la jovenalla devota del Vendrell l' anunci del mèu matrimoni ab l' angelet d' aquella terra, ab la nena més preciosa de la vila.

La veu del vicari y la de mon cervell parlavan á duo.

La d' ell y la mèva deyan á l' hora:

—Matrimoni s' ha tractat entre.....

Jo deya 'l mèu nom: ell deya 'l de un altre:—fill de... difunts.... de una part... y Angela Casablanca...

¡Angela Casablanca!...

Jo també... també en aquell moment pronunciava aquest nom mateix unintlo al mèu: ¡Angela Casablanca! lo nom d' ella! ¿Qu' era alló?

¿Hi havia en la vila un' altra nena que se 'n deya?

Al girar la cara envers mon cusí, com pera preguntarli ab la vista, vegí en sos llabis aquella riatlleta que desde Barcelona m' acompanyá, convertida en la més terrible é irrisoria d' aquestas befas sordas que son las que mes fondo penetran dintre de la nostr' ànima.

L' aspecte d' aquells llabis contrets y d' aquella mirada humida y radiant me durá solzament lo que l' efecte de un llamp soterrantse á mas plantas.

Prompte 'l perdí de vista: los altars passavan en giravol per davant mèu: los accents dels cristians que resavan á la veu del sacerdot de dalt la trona en mas orellas s' extinguiren com lo brugit de un aixám d' abellas que s' allunya, y 'l cap feixuch com una mola de plom me caygué damunt del pit, fentse la fosca á mon entorn.

VIII.

Al recobrame 'm trobí ajegut en un llit de casa de mon parent.

Sentat al capsal, encara no obrí 'ls ulls ja 'm demanava carinyosament mil perdons per la terrible burla que m' havia jugat.

—«Si 'u hagués sabut no t' haurias mogut de Barcelona, y allà mateix s' hauria quedat la darrera resquicia de una passió indigna del teu bon cor.» Hauria bastat que al donarte la noticia de la mort del pobre Castellví, t' hagués dit que en son testament la nombrá hereva de tota sa fortuna.

—Si vares dirrho, Enrich... si vares dirrho.

—Pero no tot: vaig callarte una circumstancia. No vaig dirte perque li havia servit l' herencia de aquell mártir del amor.

—Ho sabs?

—Y tant! Aquests dos mil y pico de duros, posats en mans de l' Angeleta, li han servit pera comprar-se..... Are no 't penses que un vestit de dol en memoria d' aquell pobre... Li han servit pera comprar-se las robas de nuvia!...

—Calla, Enrich, calla!... que aixó es horrible.

—Y donchs qué 't pensavas, tonto? ¡Aixís son las donas!

—Y ell?...

—Lo consentir y ferse cómplice de tal proba de cinisme 't dirán prou qui es! Un tonto carregat d' or.... ¿No has sentit que 's deya Roch?... Donchs á ningú mes que á n' ell l' hi escauhen las tres R. R. R.

—Pero ¿per qué no m' ho deyas tot á Barcelona, avans de que una nit de insomni y un viatge més llarch que l' eternitat petrifiquessin las mèvas ilusions.

—Perdónam, Pepet: nos has olvidat de tal manera y ets tan car de deixarte veure per aquí que... francament... no vaig atinar ab altre medi de ferte seguir fins al Vendrell.... Si sapiguesses las ganas que tinch de anar á fer... una cassera ab tu!....

L' endemá los ayres purs de fora y las fatigas de una bona cassera, van curarme del tot. Pero lo que més hi contribuí fou la fidelitat dels gossos que dúyam ab nosaltres.... Un d' ells, perdiguer... lo pobre Turch, feya dos anys que no m' havia vist, y m' omplia encare de festas y caricias...

¡Ay! per qué aquestas bestiolas tant manyagas y tant fidels no han de tenir la malaguanyada hermosura de l' *Angeleta* del Vendrell?

J. ROCA Y ROCA.

LO PAPA BENET XIII

Y LOS PAGESOS DE REMENSA;

ABOLICIÓN DE LOS MALOS USOS INTENTADA POR EL REY D' ARAGÓN DON JOANI Y LA

REYNA DONA MARIA DE LUNA.

(Continuació.)

2) *Fol. 66 a-68 b.* Cartas é instruccions donadas per la Reyna en los dias 9 y 12 Octubre de 1402.

Reverende pater: Mittentes ad presenciam paternitatis vestre pro quibusdam negociis, que certe nostris tenemus affixa visceribus, neque mirum (1), dilectum capellanum Illustrissimi domini Regis viri et domini nostri precari (2) Johannem Martini latorem presentis, paternitati eidem, de qua infallibilem gerimus in cunctis spem, intime deprecamur quatenus his que vobis, nostri ex parte, idem Johannes retulerit velit, ac si nostro organo dicerentur, fidem dare plurimam eaque implere pro viribus, singularem nobis ex hoc complacenciam impensurus.

Data Valencie, die VIII octobris, Anno a nativitate domini M^o CCCC^o secundo.—*La Reyna.*

Domina Regina mandavit michi Anthonio Valls.

Dirigitur Cardinali de Turiasone.

Sanctissime ac beatissime pater: A beatitudine vestra recipimus litteras responsivas supplicationibus, quas eidem beatitudini fecimus his diebus super certis *abominabilibus servitutibus* extirpandis, quibus fedantur turpissime ac subjacent nonnulli rustici ac villani certarum partium Cathalonie principatus, *positis et specificatis eciam per extensum* in supplicationibus nostris predictis.

Vidimus equidem, pater piissime, *comissionem et apostolicam bullam*, quam nobis super his transmisistis; nec minus audivimus ea que fidelis de domo nostra Jacobus ferrarii nobis succinctius retulit vestri parte in vim credentie sibi in litteris apostolicis attribute.

Cum igitur, pie patrum, ea que, super predictis, nobis vestra bea-

(1) Ni es de maravellar.

(2) Marit y senyor nostre molt car.

titudo concessit, nullomodo satisfaciant votis nostris, imo ab intentione nostra quamplurimum elongentur; et sit, nostro videre (1), practica ita longa quod nunquam duceretur ad finem; nosque mote rationibus positisin supplicationibus, quas jam alias beatitudini vestre transmisimus, non modicum affectemus, per modum positum in eisdem multum rationabiliter et honestum ac comodiosum, non parum illis qui predictis dominantur rusticis et villanis, quod hujusmodi execrabiles et abhominabiles servitutes tollantur; beatitudinem vestram, quo humiliter possumus supplicamus ac pro munere deposcimus gracie singularis, quatenus *derelictis via et practica tam longevis quas beatitudo vestra decrevit asservare, quibus, si tenderetur per eas, nullis accederetur temporibus ad conclusionem et finem per nos incepti negotii*, dignetur beatitudo vestra, ut facilius ista finem habeant pregestitum, comitere ac mandare Episcopo barchinone et Abbati Monasterii Sanctarum Crucum et utrique eorum in solidum, plenariam potestatem conferendo eisdem, providereque quod per se, et substitutos ac subdelegatos ab eis, possint, omni appellacione remota, pestiferas et reprobatas servitutes predictas per infrascriptum modum redimere et totaliter extirpare; videlicet quod vero precio extiment seu apprecient servitutes easdem, ipserumque precium seu extimacionem convertant, seu converti faciant, super ipsis hominibus et bonis eorum in perpetuos redditus, sive census, annuatim solvendos per dictos vassallos personis ecclesiasticis ac eorum dignitatibus, officiis seu beneficiis (2), ut tucius et firmiter fieri poterit ad commodum et augmentum dominancium predictorum; ipsis tamen vassallis remanentibus hominibus propriis et subditis ipsorum et beneficiorum suorum, eo modo quo sunt ceteri homines seu vassalli, dicti principatus Cathalonie dictis servitutibus et *malis usibus* non subiecti, ac solventibus decimas, primicias, census et alios redditus, sive fructus, per ipsos dare solitos, seu prestari, eis dominantibus (3) supradictis.

Et super hoc, pater beatissime, dignetur vestra beatitudo concedere *bullas*, seu litteras plena auctoritate vigentes et sufficientes *cum clausulis opportunis* prout facti qualitas postulat et requirit.

Et hoc quippe, pater sanctissime, opus pium in dictos homines facietis, juraque ecclesiastica et aliorum augmentabitis et crescetis, *nacionem Cathalanorum* relevebabit ab ignominiosis opprobriis; unde nos erimus semper ad vestra obsequia et beneplacita prompiores. Et ut ista, patrum piissime, cicius et habiliter debitum perveniant ad effectum, proposuimus remittere ac de facto remittimus ad beatitudinis vestre pedes Jacobum ferrarii memoratum, de nostra intencione edoctum plenissime super istis; relatibus cujus, vestre

(1) *A nostre veure, segons pensam, ó n's apar.*

(2) *Observis' que ja no parla dels senyors laychs.*

(3) *Als que l's dominen, á llurs amos sobredits.*

beatitudini libeat aures prebere benignas, et his que beatitudini ipsi super predictis nostri parte duxerit explicanda fidem credulitatis indubie adhibere.

Almam personam vestram dignetur conservare incolumem ecclesie sue sancte regimini longeve ac feliciter opifex summus rerum.

Data Valencie sub nostro sigillo secreto, XII die Octobris anno a nativitate domini MCCCCII.—*La Reyna.*

Domina Regina mandavit michi Guillelmo poncii. Pro (Registrata).

Reverendi patres (1). In et super quodam negocio, quod habemus et tenemus intrinsece cordi nostro, tangenti non modicum opus pium, ad dominum summum pontificem mittimus fidelem de domo nostra Jacobum ferrarii presentium portitorem. Quare paternitates vestras affectuose precamur, quatenus concedere placeat dicto Jacobo ferrarii *ad dominum summum pontificem et ejus papale palacium liberum* habere *ingressum, et egressum etiam ab eodem*, quociens sibi libuerit. Ista quippe paternitatibus vestris regraciabimur in immensum.

Data Valencie sub nostro sigillo secreto XII die Octobris anno a nativitate domini MCCCC secundo.—*La Reyna.*—Pro (registrata).

La Reyna darago. Venerable abbat: Per lo feel de casa nostra en Jacme ferrer havem sabuda la gran e bona affeccio, que vos havets mostrada en optenir del sant pare que a nostra supplicacio e per la concessio nos poguessem fer que del principat de Cathaluya fossen extirpats certes abhominables servituts, a les quals son subjugats e sotsmesos molts pagesos del dit principat. La qual cosa vos grahim molt; pero nons tenim per contenta de la provisio que ses feta; com nostre senyor lo papa, e vos, e tots los altres qui en aço havets cabut, devets pensar que *nos e nostre Consell* no ignoram que si voliem relevar lo dit fet *a ma dels prelats de la terra*, que nons calria supplicar al papa; car aixis com *ells ho fan particularment* en molts e avegades a mal profit dels benifets, seria leugera cosa ques faes a prechs nostres. Mas nos ho fem per donarne honor e preu al dit sanct pare, e a nos mateixa, e *en aquells* (2) qui en aço cabran.

Per que, us pregam que donets aço entenent al dit sanct pare, e façats que nos haiam ço que demanam, considerat lo enteniment ho e sa que hi havem. E per tal, car en aquest fet remetem al dit sant pare e a vos lo dit Jacme ferrer informat sobre aço de nostra intencio, pregantvos que a tot ço, queus dira sobrel dit fet de nostra part, donets plena fe e creença, axi com si nos personalment ho dehiem.

Dada en Valencia sots nostre segell secret a XII dies de Octubre del any de la nàtivitat de nostre senyor MCCCCII.

(1) Cardenals.

(2) Notable catalanisme: «á n' aquells» pronunciat «en aquells», ab in-erposició de la N pleonástica entre dos vocals per rahó d' eufonia.

Bernardus Michaelis. Pro (registrata.)
Dirigitur abbati sancti Johannis de la penya (1).
Item similes abbati de banyoles (2).
Item similes incipiens «*Procurador*», (desinens) «*Al amiat* procura-
dor nostre en Cort Romana en Simo Salvador.

La Reyna darago. Nos trametem a nostre Senyor lo papa lo feel de casa nostra en Jacme ferrer per alguns affers molt piadoses (3) que tenim molt a cor; e los quals vos dira largament de nostra part lo dit Jacme.

Per que, us pregam, tan affectuosament com podem, que a la relacio del dit Jacme, sobre los dits affers a vos faedora, vullats donar fe e creença, axí com si nos vos ho dehiem, e aquell ajudar (e) endregar en totes coses a vos possibles. E sera cosa de que servirets granment a deu, e farets a nos plaer fort singular, que molt vos grahirem.

Dada en Valencia á XII dies Doctubre del any MCCCCII.

Bernardus Michaelis. Pro (registrata.)

Dirigitur petro sancii de Calatayud.

Item alie Johanni romano, cubiculario domini nostri pape.

Fuerunt expedite due littere similes supradicte sine super inscriptionibus.

Capítols de les creences comanades per la senyora Reyna al feel de casa sua en Jacme ferrer, daço que ha a dir a nostre senyor lo papa, prelats e altres domestichs seus en Avinyo, per rao de la comissio que la dita senyora demana dels *IIII mals usos* dels pageses de Cathalunya.—Guillermus secretarius (4).

Primerament, feta acostumada e deguda reverencia al dit sant pare, e presentada la letra de la senyora Reyna que sen porta lo dit Jacme ferrer, dira al dit sant pare que la dita senyora Reyna estant ferma en son proposit e supplicacio primera per lo dit Jacme al sant pare presentada, e oida la relacio e creença per part del dit sant pare a la dita senyora explicada per lo dit Jacme; la dita senyora con-

(1) Véjis' ZURITA. Anales de Aragon, ll. x, cap.

(2) Bernat de Estruch (1400-1409).—Véji's ALSIUS (Pere) *Ensaig històrich sobre la vila de Banyolas*, pag. 236-241.

(3) Es notable lo terminació *es* de plural masculí en aqueixa escriptura y las següents, com *diverses* inconvenients, *innominioses* uses, etc. Repáris' que l' singular termina ab la lletra *s*.

(4) Eixos capítols ha publicat PALUZIE, *Olot, su comarca etc.* apendix 23; pero ab tan garrafals errors que reclaman nova edició *esmenada*, y ben aviat, á fi de que no vajan á circular ab lo mateix ó altres autors en detriment de la veritat històrica.

tinuant lo dit fet altra vegada supplica cordialment al dit sant pare que li placia benignament atorgar la dita justa e raonable comissio dels dits IIII *mals usos*, demanada esser feta a mossen de Barchelona e al Abbat de santes creus e a cascun dells, segons que ja li es estat supplicat, e are de present ne torna instanment á la sua santedat. Guillermus secretarius.

Item, lo dit Jacme ferrer pot largament splicar al dit sant pare la justa bona e rahonable intencio que la dita senyora Reyna ha en aquest fet, ço es, que per esguart de pietat, gran profit e augmentament de les rendes de la esgleya de deu, e per foragitar e extrepar diverses inconvenients, quis son seguits daquest fet es poden seguir per indegudes oppressions, que moltes de vegades son estades fetes a ma de les dites males servituts, de ques son fetes nafres, morts, bandos e altres grans mals, la dita senyora vol, demana e supplica lo dit fet sens neguna sinistra intencio de haverne res, sino solament merit de nostre senyor deus e bona fama.—Guillermus secretarius.

Item, pot dir al dit sant pare com la dita senyora per mostrar lo dit seu bo e vertader enteniment no supplica, ni ha supplicat al dit sant pare que li do ni remeta res daço, ni li faça gracia del dit fet en dan e diminucio de la dita esgleya, mas solament demana que sie feta comissio a prelats de lesgleya que aquests *mals* injusts e innomioses *uses* contra deu e justicia e en perill de la anima dels possidents sien convertits en rendes planes e profitoses a la esgleya de deu sens carrech e perill de anima, per levar universal infamia a la nacio catalana, e en aquella forma e manera que moltes vegades particularment es estat fet, es fa, per diverses prelats e persones ecclesiastiques en diverses lochs e pageses esparces.— Guillermus secretarius.

Item, deu lo dit Jacme rahonar al dit sant pare per part de la senyora Reyna, com la dita senyora, per mostrar clarament lo dit seu sa just e bon proposit, no ha supplicat ni demanat que lo present fet sia comanat a algu bisbe ni prelat, qui no haia dels dits pageses a les dites servituts obligats; ans ha demanat e demana per comissaris los prelats qui han dels dits pageses tenguts a les dites servituts; com sien *tots los dits pageses* obligats a les dites servituts *poblats en los bisbats de Barchelona, Gerona, Vich e durgell, e no en altres lochs*; e lo dit bisbe de Barchelona e son Capitol e lo dit Abbat de santes Creus e son Capitol han molts e diverses homens tenguts als dits *mals uses* e servituts. Per que, la senyora Reyna demana comissio esser feta als dits prelats qui han dels dits pageses, e son prelats dotats de graus en sciencia de canons e santa theologia; com lo dit bisbe de Barchelona sia *doctor solemne* e lo dit Abbat de santes Creus *batseller en theologia de paris que val tont com maestre en theologia fet fora paris*, par que la dita senyora demana justa comissio esser feta a prelats ecclesiastichs sabents e entenents sciencia de dret e de theologia, e

qui posseexen e han dels dits pageses a les dites servituts obligats, per que tal justa comissio e rahonable feta als prelats matexs, qui han dels dits pageses, no deu esser denegada a la dita senyora Reyna, com, si es considerat be lo present fet, es profit e merit de anima e augmentacio de la esgleya e preservacio de molts mals.—Guillermus secretariis.

Item si per ventura ere dit ó rahonat per que la dita senyora no ha acceptada la *bolla tramesa al Cardenal de Gerona* per lo dit fet, pot esser respost que la dita senyora no aceptaria per res la dita bolla. Car seria gran minva a la sua dignitat Reginal; com si ab los prelats de la sua terra la dita senyora volgues tractar lo dit fet, no li calgra haver supplicat al dit sant pare, que ab aquells prelats ho pogra concordar; mas la dita senyora ne vol donar preu e honor al dit *sant pare qui es de la sua sanch* e a ella mateixa, e no venir á supplici dels dits prelats, moguda de sola pietat per conseguir nom e fama; pus deus li ha feta tanta de gracia que en son temps ha pare sant de son linatge ab qui guany aquesta fama e bon nom. E sola aquesta rao deu moure lo dit sant pare de complaure a la dita senyora Reyna daquest fet. Car, jassia que la dita senyora entenga que los prelats e persones ecclesiastiques, qui posseexen dels dits pagesses, á la fi no porien contrastar als seus justos prechs; pero ajustar tants prelats, bisbes e abbats e priors e altres persones havents dignitats e beneficis per concordar aquells al dit fet, nos poria fer leugerament sens grans treballs, afanys e messions e subjeccio de grans prechs, qui seria de la dignitat Reginal; la qual cosa lo dit sant pare no deu tollerar, ni dar occasio que tan santa, justa e bona obra, com es aquesta sie atribuida a altres persones sino a ell e a la dita senyora Reyna.—Guillermus secretarius.

Item si per part del dit sant pare ere allegat que pus la senyora Reyna vol aço esser fet dels homens de la esgleya, que deu voler ques faça ensems ab los homens dels barons, cavallers e Ciutadans; pot esser rahonat que lo sant pare no deu tardar per aço lo dit fet, ates que los homens de la esgleya son mes que aquells dels nobles e Cavallers; per que convendra als dits noblese cavaller fer semblant per no perdre lurs lochs; qui en breu temps serien despoblats totalment, com los homens de la esgleya no permetran lurs fills é filles metre en los lochs del dits cavallers si la dita servitut nols leven, e per consegüent los dits lurs lochs serien desfets; daltra part, que lo dit sant pare no deu curar daquell cap en lo qual de la dita senyora ab favor del senyor Rey pot provehirs juridicament sens auctoritat e consentiment de la dita esgleya.—Guillermus secretarius.

Item com lo dit jacme ferrer vees á la fi que fos menat per noves e dilacions tinent maneres de dar altres comissaris o mudar la forma supplicada que la dita senyora; lavors lo dit jacme per virtut de les dites creences diga fermamente al dit sant pare e altres que li peregá

que la dita senyora per descarrech de la sua consciencia *havia ja fet disputar aquest fet á Maestres en Theologia e doctors solempnes*, e trobat per justicia que tal e tan innominiosa servitut no es leguda de christia a christia, e molt menys es onesta, e no permesa a persones ecclesiastiques. Per que, acorda per descarrech seu supplicar daço al dit sant pare, per tal que sia escusada a Deu e á la santa esgleya si en altra manera hi volia provehir a relevar son poble de tals innominioses servituts. E daltre part sera conegut per avant la justa supplicacio de la dita senyora, si fos provehida quant hagren profitat a ben de la esgleya.—Guillermus secretarius.

Item les altres cosas largament dites e per creença comanades al dit Jacme sobre los dits affers, es comanat a la bona memoria daquell qui les deu dir e splicar en son loch e temps, segons que deus li administrara e la qualitat del fet requerra per avant.—Bernardus Michaelis.

3) *Fol. 73 b.* Carta del 2 Novembre 1402.

La Reyna. Frare francesch: Trametemvos ab la present una letra *scrita de nostra propria ma* ab lo memorial e capitols de tot ço de queus parlam com erets aci (1), que nos haviem mester de nostre senyor lo papa. Per que us pregam affectuosament treballets en les coses en los dits Capitols contengudes, per tal forma que, migencant vostre trebal é industria, nos hajam prest e bon recapte daquells.

Dada en Valencia sots nostre segell secret a II dies de Noembre del any MCCCCII.—*La Reyna.*

Domina Regina mandavit michi Antonio Vall. Pro (registrata).

Dirigitur fratri francisco daranda donato de porteceli.

4) *Fol. 99 b.* Cartas del 3 de Febrer 1403.

La Reyna darago. Molt car cosi: per diverses letres nostres havem supplicat al sant pare li plagues fer commissio al venerable pare en christ lo bisbe de Barchelona per relevar los *mals usos* innominiosos e vergonyosos á la nacio Cathalana, en que alguns pageses de Cathalunya son obligats, feta primerament satisfaccio en rendes e propietats, a coneguda del dit bisbe, als prelats, dignitats, officis e beneficis e altres de qui los dits pageses son, e aquells romanents homens propis e en semblant servitut que los altres pageses de Cathalunya als dits *mals usos* no obligats son, segon daço us informaran nostre procurador en cort de Roma en Simon salvador e lo feel de casa nos-

(1) La carta *autógrafa* de la Reyna, que hauria sens dupte escrit *en aragonés* no ha sigut registrada. Los *memorials y capitols* serian probablement los encomanats á Jaume Ferrer.

tra en Jacme ferrrer, que per aquesta rao, temps ha, havem aquí trames, los quals vos pregam creegats daço queus diran de part nostra sobre lo dit fet.

E com nos per sguart de pietat e caritat lo dit fet demenem, maravellamnos que lo dit sant pare nos trich tant atorgar axi justa e raonable demanda. Per que donantvos singular carrech daço, affectuosament vos pregam que ab gran instancia molt curosament vullats treballar e instar que la dita commissio sia obtenguda per lo dit nostre procurador, supplicant al dit sant pare de part nostra que daço nos fara assenyalat plaer que a subirana gracia li reputarem; sabents que nons pensam que de tan justa e raonabla cosa nos diga de no, com aço hajam molt a cor; pregantsvos si james vos entenels servir e complaure que vostra instancia en aquest fet sia continua e affectuosa, tal que conegam que, migencant vostres treballs havem aconseguit aquest fet; car per nos, per servir de nostre senyor deus moguda de gran pietat que en nostre temps tan innominosa cosa fos relevada, hajam aço fort á cor.

Dada en Valencia á XIII dies de febrer del any de la nativitat de nostre senyor M. CCCC. III.

Bernardus Michaelis.—Domina Regina mandavit michi Guillermo poncii. Pro (registrata).

A nostre molt car cosi *don Jayme de Prades*.

Sub simili forma fuit scriptum á mossen francesch daranda donat de portaceli.

5) *Fol. 113 b. Cartas del 5 Abril 1403.*

Sanctissime ac beatissime pater et domine. Per litteram vestre beatitudinis scivimus qualiter persona vestra sanctissima, auxilio freta divino cujus certe res agitur, a papali palacio, in quod Cardinales nonnulli, contra debitam rationes et omnem honestatis facentiam, vestram beatitudinem) inclusam tenuerant infandis ausibus per tempora nimis longa, spretis repagulis preparatis, ab inclusione hujusmodi sospes et illesa evasit, et ad *Castrum Kenart* (1) se salubriter receptavit, ut posset erigere oppressum statum ecclesie sancte dei, proh dolor! nimium lacescite.

Ex evasione et exclusione hujusmodi, pie patrum, cor nostrum, nimie ilaritatis tripudium certe sumpsit, et surreximus, et non sine ratione, propterea laudi imnos presentare ad dominum, cui humiliter poscimus et cordialiter supplicamus ut hujusmodi palacii exitu, sicuti speramus in domino, status sacrosancte ecclesie reformetur,

(1) Lo Papa s' escapá, *disfressat*, del palau y ciutat d' Avinyó en lo dia 12 de Mars. *Château-Renard*, població de 5.500 habitants, dista d' Arles 25 kilómetros.

eliso seis mate nimium radicato, offerentes nos, pater piissime, ad concernencia cuncta statum felicem et prosperum vestri et ecclesie sacrosante quem dignetur vestra sanctitas memorata nobis *suis apicibus* (1) nunciare *dietim* (2) vel saltem ut sepius locus assit.

Almam personam vestram dignetur conservare incolumem ecclesie sue sancte regimini longeve ac feliciter Rex eternus.

Data Valencie sub nostro sigillo secreto quinta die Aprilis anno a nativitate domini MCCCIII^o—*La Reyna.*

Domina Regina mandavit michi Anthonio Valls. Pro (registrata.)

La Reyna darago. Molt car costi: Vostra letra havem reebuda; e aquella entesa, vos responem que havem haut fort singular plaher de la deliurança de la persona del sant pare, de la inclusio e oppressio del qual sab deus stavem continuadament ab gran ansia e haviem molt desplaer. Per que, us pregam tan cordialment com podem, e encara us encarregam que de totes novitats, que despuys se sien seguides, es seguiran per avant, sobre los affers del dit sant pare e altres, nos certifiquets clarament e distincta, com abans e pus sovin porets. E sera cosa de quens farets tan assenyalats plaer e servey que de res al present majors no poriets.

Dada en Valencia sots nostre segell secret a V dies de Abril del any de la nativitat de nostre senyor MCCCII.—*La Reyna.*

Idem. Pro (registrata.)

Dirigitur Jacobo de prades.

Los autors francesos, com Fleuri (l. 99) Berault Bercastel (l. 48), etc, fan gracia del deslliurament de Benet XIII y n' donan gloria al normando Robinet de Bracquemont, agent del Duch d' Orleans. Segons llur costum de callar ó d' ignorar lo relatiu á Espanya, ni tant sols memoran al condestable Don Jaume de Prades, quals galeras y soldats, no menos que l's tres embaixadors Jaume de Vallterra, Juan de Blanes y Vidal de Blanes, introduhits en lo palau d' Avinyó, foren la vera causa d' aquell grandió regirament polítich. preparat de llarga ma per una Reyna magnánima.

(*Seguirá.*)

FIDEL FITÁ.

(1) Ab los *seus apicès*, ó lletres.

(2) *Cada dia*. No cal buscar major indici de la correspondencia frequent entre l' Papa y la Reyna.

BIBLIOGRAFÍA

Asociación literaria de Gerona.—Año tercero de su instalación.—Certámen de MDCCCLXXIV.—(*Segell de la Associació.*)—Gerona. Establecimiento tipográfico de Manuel Llach.—1875.

Al terminar la succinta noticia que sobre 'l volum de la mentada Associació corresponent al certámen de 1873 donarem als nostres lectors en lo n.º 7, any corrent, de LA RENAXÉNSA, nos planyíam de la exclusió d' alguns documents á ell relatius y de nou composicions que havian obtingut accéssits als distints premis adjudicats en la solemne festa del 2 de Novembre, estimant insuficient, per las rahons allí insinuadas, la d' escassesa de fondos ab que pretenia 'l Jurat escusar sa resolució. Aclaracions privadas, posteriors al article aludit, nos convencéren de que la rahó no 'ns sobrava del tot, y 'ns fem un deber de consignarho en desagravi pertinent als interessats queixosos: deber que 'ns es doble grat cumplir, per quant en lo volum darrer, que tenim entre mans, queda subsanat lo defecte, y pagat en consecuencia 'l deute moral que havia contret la Associació envers los poetas premiats, qui, com tothom que escriu, fundan sa mes valiosa recompensa en la publicitat de sos travalls y en la gloria, real ó imaginada, que contan reportar d' aquesta.

No es la Associació qui 'n surt menos beneficiada de semblant publicació, tant perque prova que 'ls premis que adjudica son cobdiats de veras quan se 'ls disputan poetas que tenen ja un nom llegendimament adquirit en la nostra literatura, y se 'ls disputan no ab produccions fútils ni lleugeras sino pensadas y escritas ab conciencia, y que no han de ser las que ells menos aprecien entre las sehuas respectivas; com perque per á son llustre propi y per al de la literatura que tendeix á fomentar, té de sentirse directament interessada en que las publicacions que d' ella emanen exciten la atenció del lector y 'l forsen á pulsar la corda de la aprobació y de la alabansa.

Per lo que al any present esmenta, de lley es afirmar que aixís succeheix. Lo volum de que donan noticia las ratllas presents encloou un aplech de trevalls de literatura selectíssima: consignemho, que tal volta, fentho, 'ns veurem lliberts del títol de durs y fins de parcials ab que li ha plagut á algú investirnos, per una apre-

ciació apassionada dels exercicis de crítica ab que al objecte d' omplir una secció de la present Revista hem hagut de darnos á conèixer á sos abonats.

Fem constar una segona cosa que será tant agradable á aquestos com nos ho es á nosaltres: lo volum de la Associació en 1874 pot dir-se que es tot de literatura de la terra, puig que á ella y á sos conredors especta la major y mellor part ¿Será per las especials condicions del certámen y per la localitat en que se celebra? Ni saberho volem: lo que volem saber es que 'l llibre ha eixit á Catalunya y que lo catalá es lo que hi predomina; que, certament, si á Catalunya no 'ns cuydessem del nostre idioma, difícil fora que lluny d' ella trovés curadors que administressen son pingüe patrimoni.

¿Per qué no hem de poder nosaltres veurens exents del deber d' exercir curadorias estranyas, y per qué, si las circumstancias, mes fortas que la rahó, 'ns obligan á desempenyarlas, no hem de protestar al menos ab las armas nobles y de pau ab que ha sabut ferho la literatura, contra la procurada aclimatació d' una planta que sols medra en la nostra terra al calor artificial del hivernacle?

En aquest concepte no transigim ni ab lo carácter bilingüe de la Associació literaria ni ab la adopció del castellá com á llenguatge oficial de la mateixa. Fora del camp oficial, en la esfera de la literatura propiament dita, sobre tot, volem, perquè podem y perquè debem, com deya un distingit President dels nostres Jochs Florals, vestirnos ab la roba del país, y aquesta es la hora en que no hem sabut descobrir una rahó plausible que 'ns justifiqués la conveniencia de no ferho. Lo dia en que una academia castellana admete 'l catalá, lo dia en que la nostra llengua sia considerada y rebuda fora del país de que es filla, tal com se mereix per lo que extrínseca é intrínsecament val, allavoras comensarem á pensar en si es vinguda la hora de renunciar al exclusivisme local de que no tenim por de dir que som tossuts partidaris: entre tant, nos quedem ab ell.

La passió, empero, no ha de ser may vel tant espés que prive de veure lo bo allá hont sia, y aixís, no hem d' escassejar las alabansas á las produccions en castellá, vingan d' hont vingan, que al entendre nostre s' ho merescan. Sense anar mes lluny, injustos foram si no fessem menció, v. gr. de la oda *Europa* de D. Joan Rodriguez Guzman, que indubablement, per la grandaria de la concepció, per lo brillant de sas imatges y per lo encertat de son moviment revela un poeta de qualitat; com ho foram si no 'n fessem també del discurs pronunciat en lo certámen penúltim per lo Sr. President del Jurat, D. Joseph Ametller y Vinyas, distingidíssim metge de Gerona y autor de diversos travalls científichs sobre punts de la facultat que exerceix, segons es de veure en las interessants *Memorias literarias* que valgueren un accésit al Sr. Girbal en dit certámen y que van insertas també en lo volum que 'ns ocupa. Eruditíssima escur-

sió històrica per la Italia del segle XVI y al través dels orígens del Renaixement, ó mes ben dit, dels aconteixements capitals que precipitaren aquesta explosió del classicisme llatí y helénich y mudaren en un instant la fesomia de la Europa científica, artística y literaria, lo discurs en cuestió es un treball de consciencia y d'estudi que satisfá doblement en quant se surt del camí trillat que fins ara, ab pocas escepcions, han vingut seguint las Presidencias dels distints certámens que s' han celebrat á Catalunya. No es ocasió ja, aixís ho pensem, d' escriure algunas planas desarrollant ab mes ó menos galanura temas ja vulgars de tant ser usats en ocasions idénticas; no basta ja surgir uns quants períodos literaris brillants que treguen del pas y arrenquen un picament de mans degut las mes de las vegadas á la galanteria oficiosa del auditori: lo necessari, lo mes bonich es que cada hu en la esfera de sos coneixements elegesca un tema mes ó menos lligat ab la índole del certámen, y l' estúdie ab amor, component una obra que sia d' ensenyansa filosófica ó científica, literaria ó artística per al oyent y per al futur lector. Bon exemple en aquest punt lo del Sr. Ametller y valdament no passés despercebut en lo successiu.

Solventat aquest deute, parlem un instant de lo que es mes especialment de casa nostra. La mellor manera de dar noticia del volum en aquest punt al lector, será copiar los títols y noms d' autors de las poesías inclosas en la secció que 'ns ocupa: indicació nua y sense comentaris, puig que en sí 'ls du fets, y ab ells eficás recomanació, 'l nom de cada hu de dits autors, ventatjosament coneguts tots en la república de las lletras.

De D. Pere Martir Fornells, pseudónim un xich traydor, segons diuhen, es la *Lletra d' amor*. Permétenessens per una sola vegada violar lo nostre propòsit, y deturarnos curs moments per á recomanar en la poesia d' aquell títol la tendencia que revela. Si la literatura catalana té de seguir essent alguna cosa, si ha de tenir senyas personals que la diferencien de las demás y la doten d' una rahó de ser poderosa, independentment de la que dú en l' us y cultiu de son especial idioma, cal que d' en tant en tant remunte 'l curs del riu fins á las fonts dels nostres poetas clássichs y que, sense enfangarse en una servil imitació que la anacronise, procure ostentar, encara que grabat ab mes permesa y ab perfils mes definits, lo mateix escut d' armas que caracterisava á la moneda dels nostres vells temps d' or. De prop ó de lluny s' observa aquest estudi, y aprofitat, en la poesia del senyor Fornells, y 'ns fem un deber de pendren acta per si l' exemple trova émuls.

De D. Francesch Matheu y Fornells: *Lo volcá, Lo Testament d' En Guinart y Canigó*.

De Francesch Ubach y Vinyeta, *Al auba, Otger, Desitj* (coneguda ja é impresa anteriorment ab lo títol de *Lo bell viure*) y *Ampúrias*.

- De D. Artur Vinardell, *Queixas*.
- De D. Joaquim Riera, *Gent de la terra*.
- De D. Salvador Genís, *La verema*.
- De D. Isidro Reventós, *La locomotora*, *Desitj*, y la patriótica oda dedicada *A en Joan Blanca*.
- De D. Antoni Molins, *En la mort de mos fills*.

Ab la precedent indicació, 'l lector haurá vist més justificat encara, si cab, lo nostre propósit d' abstenirnos de tot comentari crítich. Alguns d' aquestos títols li recordarán poesías ja conegudas per haverse insertat avans d' ara en publicacions distintas. Una pressa que no es pas del tot disculpable en los autors, reos en aquest punt de falta de consideració á las Academias que afavoreixen sas obras ab premis, fa que no pochs cops las haguem de veure estampadas avans de las que podriam dir edicions oficials, lo quat priva á aquestas de la part de interés que 'ls hi daria la desconeixensa, y á la Academia del profit pecuniari major ó menor que bonament ne podria esperar.

Es precís que la recíproca tinga lloch entre las Academias y 'ls premiats, y que 's reserve á aquella dintre de certs límits y conciliant l' interés d' abduas parts, la prioritat en lo dret de publicació. No fentse aixís; quasi valdrá mes no pendres la molestia d' imprimirlas, ó quant menos, d' imprimir las que ab antelació sian publicadas.

J. SARDÁ.

LLÁGRIMES

I.

L' aubada
s' acosta,
les fulles
tremolan,
y cahuen
les gotes
ruxantne
los roures:
les rieres
sé escorran
les canyes
se gronxan

y 'ls cántichs
ressonan
per singles
y coves,
vilatges
y conques,
montanyes
y torrés;
y trista,
ben sola,
mon ànima
plora.

II.

Qué cerca?
L' hermosa
que, ingrata,
li roba
sa ditxa,
sa gloria.
Sens ella
es un orfe
que 's queda
defora
la casa
que, sobte
li tanca

la porta.
Sens ella
se moren
los lliris
y roses,
que nexen
y 's clouhen
en terra
ufanosa.
Sens ella,
ben sola,
mon ànima
plora.

III.

La tortra
que vola,
contenta
s' arronsa,
sentada
en la brossa

del aygua,
com sota.
Y 'l cigne
y la tortra,
si neden
y volan,

del camp
hont se posa.
Lo cigne
s' enfonsa,
mullantne
ses plomes,
tant blanques,
á sobre

en l' aygua
y la brossa
l' aymada
ne trovan:
y trista,
ben sola,
mon ánima
plora.

IV.

Ne passen
les hores,
á mentres
ne tocan;
y ab ellas
se 'n portan
la ditxa
que 'm donan;
y 'm dexan,
traydores,
eternes
estones
de pena
y anyoxa;
y encare

que dolses,
lleugeres,
rodolan
les aures
per l' ona
duyentme
á la boca
l' auflayre
que copsan,
per entre
la molsa,
ben trista,
ben sola,
mon ánima
plora.

V.

Li falta
l' hermosa,
que ab ella
li sobra:
desitja
son ombra,
que en ella
reposa:
Aspira
á la gloria,
que aquella,
li dona.
Abella
que vola
l' ha presa
per rosa:

Esclava
ditxosa
l' ha feta
senyora:
y al veure
que, sorda,
ni mira,
ni escolta,
ni nenos,
gelosa,
la besa,
ni amoxa,
tristeta,
ben sola,
mon ánima
plora.

Malla, Novembre de 1874.

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACEU.

AMOR DELS AMORS

D' amor la flama sento
que dona llum á m' ànima y ma pensa:
J. TORRES Y REYATÓ.

Pe'l desert de la vida, mare mia,
Vaig fent via tot sol, plé d' anyoransa:
Tan sols me fan de guia
L' amor y l' esperansa,
Que 'm diuhen qu' allí dalt tot es bonansa.

Jo sé que lo teu cor tot es dolcesa
Com la flor quan esclata enamorada:
Flayrantne sa puresa
Mon ayma mustiada,
Reviu com sech planter per la rosada.

Ets tu la sola mare que ab tendrura
Amanyagas tos fills sempre amorosa,
Y als cors de fel impura,
Abella treballosa,
Fabricas dintre d' ells mel saborosa.

Jo 't miro, oh dolsa Verge, á tota hora
Rodejada de fills y 'l front d' estrelles,
Y tú com la pastora
Que guarda sas ovellas,
Ab amor divinal vetllas per ellas.

Qué hi fa que assí á la terra, mare mia,
Sia crudel y amarch lo curt viatje,
Si sé de cert que un dia
Al fi del romiatje
Prop teu eternament tindré coratje.

Qui com tú pot compendre l' amargura
Si en la creu romangueres aflagida,
Vetllant l' imatge pura
Del fill, que ab fé sentida
Per salvá' 'ls pecadors doná sa vida.

¿Sent tant gran son amor, mare estimada,
Com será lo teu cor? Font caudalosa
D' aiga tant regalada,
Tant dolsa y abundosa,
Que fins sol penetrar devall la fosa.

Coronada de llum mon ull te mira,
Brollant amor arreu ab abondesa:
¡Y com mon cor suspira
Sentint tanta dolcesa,
A l' encís poderós de ta bellesa!

Jo 't sento cada jorn y ab fé t' envio
Ab l' incens de las flors ma amarga pena,
En vá sempre somnio
Trencarne la cadena
Per volá en vers lo sol que m' enllumena.

Re al mon me causa esglay ni re 'm tortura;
Sabent que lo teu cor al just ampara,
Jo sé lo poch que dura
Lo goig que 'l mon prepara,
Y aquest poch lo molt dol que costa encara.

Jo sé 'ls pochs jorns que te la primavera
Y 'l llarch temps que durar sol l' hivernada,
Per xó ab fé molt sencera
Mon ayma afadigada,
Disitja trová' un cel d' eterna aubada.

Qué faig aquí si sols sento migransa!
Dom alas per volar, mareta mia:
Y 'l dol y l' anyoransa
Tornantse'm alegria,
Vindré á besar tos peus, Verge María.

Aprop teu gosaré d' eterna gloriá
Esclau de ton amor y ta bellesa,
Ja fosa la memoria
D' un mon de mesquinesa,
Reviuré vora teu plé de grandesa.

9 Juliol 1875.

EMILI COCA Y COLLADO.

A LA HERMOSURA Y DESDENY

DE

UNA ELBINA

Si en las bregas del amor
Lo esser novici es penyora
D' estimá, per vos senyora
Es motiu de mès rigor.

Jo que encar' no he professat,
Ni tot just sò frare llech,
En la vostra font no bech
Per no eixir assedegat.

Boreta del mar nascuda
Ab sa escuma 'us batejaren,
Y sal y blancó restaren
En vostra cara menuda.

Si Elbina per nom teníu,
Sols pel' nom sòu cristiana;
Sòu pitjor que una sultana
Del qui de vos es cautiú.

Ja que l' cel vos dá la gracia
D' encadenar ab desdenys,
Si 'us miran, miráu al menys,
No mirant, feu la desgracia.

Entesa sòu en l' amar,
Sòu gentílica dehessa,
Mès si sòu dels homs mestressa
Sòu panell de capanar.

No entench com vos enginyáu
Per mudar sovint de cara,
Ni com sent en mira' avara.
A doll posturas llansáu.

Si la crueltat no 'us guia
¿Com no veyéu que anáu fent
Per hont passáu, lo torment,
Hont no hi tornáu, malaltia?

Si probar voléu l' amor,
Fer en mi la proba 'us deixo
Que potser tal mal pateixo
No patintne de pitjor.

Y encara que no sò mans,
Seré per vos un anyell,
Y un bri del vostre cabell
Será lligam de galans.

No temo, senyora, no
Ser esclau una diada
;Potse' 'us veuria amansada
Dessota del mèu grilló!

FREDERICH RENEYÉ Y VILADOT.

NOVAS

ASSOCIACIO LITERARIA DE GIRONA

(ANY QUART DE SA INSTALACIÓ)

Constant esta Associació en son propòsit de fomentar las lletras pàtrias, ab la celebració de certámens anyals en la época de las renombradas firas de esta ciutat, ha resolt senyalar lo dia 1.er del prócsim mes de Novembre pera 'l que correspon al present any. A fi de realisar l' indicat propòsit, los que suscriuhen, individuos elegits pera la califiació de las composicions que al efecte se presenten, han acordat publicar las següents bases:

Primera. Desde 'l dia de la fetxa fins al 31 de Setembre prócsim serán admesas á certámen las composicions que optin á premi, las quals deurán ser originals é inéditas, y presentarse ó dirigirse manuscritas al Secretari del Jurat, (carrer de la Forsa, número 21, principal). Cada composició anirá acompanyada de un plech clos ahont consti 'l nom del autor, y en son sobre un lema titol ó divisa, que figurará també en la composició respectiva.

Segona. Lo dia 1.er de Novembre, avans citat, serán distribuïts en acte públich los premis y accéssits, obrintse los plechs corresponents á las composicions triadas, que 's llegirán per sos autors, per la persona que aquestos deleguin, ó, en son lloch, per la que trihi lo Jurat, quedant solemnement proclamat lo nom de cada autor, á qui s' entregará 'l premi ó accéssit que li corresponga.

Tercera. Los títols de las composicions premiadas, ab los lemas que las acompanyin, se publicarán, per medi de la premsa, ab la deguda anticipació.

Cuarta. Las composicions no premiadas se arxivarán en Secretaria, y 'ls plechs que contingán los noms de sos autors serán cremats al termenar la festivitiat.

Quinta. La Associació se reserva per lo termini de un any, á comptar desde 'l dia de la festa, la propietat de las composicions llorejadas.

PREMIS

Una lira de or. oferta per lo M. I. Sr. Gobernador civil d' esta provincia, D. Constanç Gambel, á la millor memoria sobre las costums catalanas en sos mellors temps.

Una colecció de las obras escullidas de Chateaubriand, oferta per l' Excm. é Ilm. Sr. Bisbe de la Diócessis, D. Constantí Bonet y Zanuy, á la millor poesia religiosa.

Una rosella de or, oferta per la Excma. Diputació provincial, al millor romans sobre costums espanyolas.

Una medalla de plata, oferta per la que fou Universitat lliure de esta capital, (no adjudicada en los dos últims certámens), á la mes notable memoria de interés provincial ó municipal, relativa á historia, literatura ó arts.

Un exemplar lucosament encuadernat de la obra de Francis Wey, titulada: Rome description et souvenirs, ilustrada ab mes de 800 grabats y plans, ofert per la Societat literaria de Barcelona «Jove Catalunya», á la millor biografía de un catalá ilustre, en prosa catalana, que tinga, quant menos, la extensió de una memoria ó folleto.

Una corona de plata, oferta per D. Pere Antoni Torres, Governador civil que fou d' esta provincia, (no adjudicada en los dos certámens últims), al millor cantor de la Pátria.

Un pensament de or esmaltat, ofert per D. Constantí Armesto, ex-Governador civil de la provincia, (no adjudicat en l' últim certámen), á la millor composició dedicada al ilustre defensor de Girona, Alvarez de Castro.

Un llessamí real de plata, ofert per la Junta Directiva y Jurat de la Associació, al millor romans históric de assumpto catalá.

Las composicions que no tenen marcat l' idioma en que degan escriures, se enten que poden serho indistintament en castellá, ó en los de la antiga Corona d' Aragó.

Girona 25 de Juny de 1875.—ENRICH CLAUDI GIRBAL, *President*.—FRANCISCO DE P. FRANQUESA.—SALVADOR QUINTANA Pbre.—PELEGRÍ CALLE.—JAUME BRUNET Y ROIG, *Secretari*.

Lo dia 8 del corrent s' inaugura 'l ferro-carril de Granollers á Vich, primera secció del que partint d' aquella població ha de termenar á Sant Joan de las Abadessas. Aquella via qu' ha vingut á enllassar la Capital del Principat ab la antiga Aussona, realisa una esperansa de molts anys concebuda pels catalans, y 'ns demostra 'ls bons desitjos de l' Empresa de portar avant lo camí, fins arribar á la conca carbonífera, qual explotació tant profitosos resultats ha de reportar á l' industria catalana.

Pera estrenarse la temporada vinenta en lo teatro Romea, ha acabat lo mestre en Gay Saber D. Frederich Soler, un cuadro titolat: *Lo jardí del general*. Avuy que veyem desapareixer aquell bonich lloch d' esplay creyem acertadíssima la idea del Sr. Soler, fent que 'ns quedi algo que demá poguem mostrar á nostres fills de lo que fou Barcelona. Ab aquest cuadro y ab lo drama nou *Los colors del ayga*, del que se 'ns han fet grans elogis, tindrà comens la temporada.

S'ha estrenat en lo Tívoli la sarsuela en un acte: *Micos*, lletra dels coneguts autors D. Eduart Vidal Valenciano y D. Joseph Roca y Roca, y música de D. Joan Rius.

La citada producció s'ha publicat *ja estampada*.

Lo darrer número de *La Llumanera* conté interessants treballs en prosa y vers y correspondencias de Barcelona, una d'ellas ressenyant la festa dels Jochs Florals. Publica també lo retrato del mestre Pedrell, varias vistas de la fàbrica de Batlló y una auca de la vida del yankee.

La novela *L'any trenta cinch* ab que D. Frederich Soler favoreix á aquesta Revista y que tant temps hem tingut interrompuda per motius estranys á l'autor y á la redacció, la seguirem publicant en lo próxim número.

Donem las gracias á tots aquells que ab son talent han contribuít á rompre 'l cercle en que la costum y la ignorancia tenian clos al art; alegremnos pel felis renaxement del cult á la bellesa y aprenga la joventut actual á venerar los noms de Rosales, Fortuny, Mercader, Vallmitjana, Sunyol y altres que ha sapigut despendres de falsas teorias engendradoras de obras insulsas y amaneradas, falsas de color y de sentiment, sens cap bellesa porque aquesta sols se troba en la veritat; y gracias á tal renaxement havem pogut veure resultats tan dignes de aplauso com las obras premiadas ab la pensió de Roma en las últimas oposicions de *pintura y escultura* celebradas en esta capital.

La pensió generosament fundada per D. Fernando Puig, ha sigut adjudicada á D. Joan Planella, y son cuadro *Sacrifici de Abrahan* indica perfectament las tendencias de son autor y son gran amor á la veritat. Que no será estéril la pensió ho prova elocuentment aquesta obra que si no perfecta en son conjunt conté moltes bellesas entre las quals citarém lo cap del Abrahan y casi tot l'Isaac y 'l fons del paisatge per son color local.

D. Antoni Fabres y Costa per una casi unanimitat, ha obtingut la pensió d'escultura fundada per la Excma. Diputació provincial; y sa estatua *Abel mort* ha revelat en l'autor qualitats distingidíssimas dignas d'entussiasta aplauso: bellesa de forma, sentiment, y sobre tot ha manifestat en sa obra que no li era difícil *pensar y sentir*; la mort se reflecta perfectament en aquellas mans d'execució delicadíssima, en lo cap, que volta la tristesa de la mort y com á detalls que completan la obra aquell débil gayato trencat pel mitj junt á la forta barra.

Donem á aquests joves artistas la més entussiasta enhorabona y, no duptem, tindrem mes endevant ocasions numerosas d'alabarlos, prometent tant com prometen las obras que 'ls han fet merexedors de la pensió.

Hem rebut en un quadernet esmeradament imprés en la estampa de Roca y Ferrer, Reus, las duas poesías de Don Joseph Martí y Folguera, *La festa major* y *A la parla mes bella*, premiadas ab medalla d'or y medalla de bronzó respectivament en lo certámen celebrat en l'últim 31 de Mars per la Societat de llenguas romanas de Montpeller. La edició ha sigut costejada per l'Ajuntament de Reus, d'hont es natural l'aludit poeta, segons acort pres en 8 del següent Abril, que va transcrit en la plana primera del quadern. La meytat de la edició, de 200 ó més exemplars, se destina á las escolas públicas dependents del municipi pera que servescan de premi als alumnes que per sa aplicació n'sian merexedors.

La Diputació Provincial de Tarragona y 'l Ajuntament de Tortosa han acordat separadament pensionar al distingit compositor D. Felip Pedrell, pera que puga estudiar al estranger las obras mestres del art musical.

Felicitém de tot cor á aquellas ilustradas corporacions, y doném la enhorabona al agraciat.

LA SOCIETAT NACIONAL de educació de Lió, dedica pera 1875 un premi de 500 franchs al qui presenti la mellor memoria inédita sobre 'l següent lema:

Precisar lo que pot y deu fer el profesor de instrucció primaria per lo tocant á la educació de sos dexebles. Indicar per quin medi cumplirá mellor aquesta part de sos debers.

Lo premi será proclamat en la sessió pública de 1876 baix lo títol de *Premi de la ciutat de Lió*.

Las memorias se dirigirán avans del 1.er de Novembre á *Mr. Polus, libraire, rue de la Course, 4*.

Com la condició es que estigan escritas en cualsevol de las llenguas vivas, incitem als escriptors catalans á que hi concorren.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Apeles Mestres.	Cartas de viatge.	105
J. Roca y Roca.	L' Angeleta.	112
Fidel Fita.	Lo papa Benet XIII y los pagesos de remensa.	122
Joan Sardá.	Bibliografia.	131
J. Serra y Capdelacreu.	Llágrimes	135
Emilio Coca y Collado.	Amor del amors.	137
Federich Renyé.	A las hermosuras y desdeny d' una Elvina.	139
	Novas.	141

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.